

Perspective critice în *Cuțitul japonez*, Răzvan Petrescu

Doctorand, Condrea (Stavăr) Gabriela-Elena

Facultatea de Litere, Universitatea Dunărea de Jos Galați

Résumé: *Fidèle écrivain de prose courte, Răzvan Petrescu émerveille le paysage de la littérature contemporaine avec le cinquième recueil de nouvelles intitulé „Cuțitul japonez”. Son entêtement à créer un univers imaginaire necessair pour raffiner ses propres obsessions, pour mettre en lumière la manque grotesque de pertinence, ainsi que des valeurs, qui caractérisent l'espace quotidien, sont dignes d'admiration. La densité d'écriture, les citations et les insertions culturelles, que l'on retrouve souvent dans sa prose, présentent une société à la dérive, menacé par une fin abrupte et tragique. Comme l'affirme également Marius Chivu, „Răzvan Petrescu se révèle, une fois de plus, un maître sans égale, dont les phrases entaillent profondément et imperceptiblement l'esprit du lecteur laissé après la lecture à la fois effrayé et excité, troublé, portant un grand sourire aux lèvres.”*

Mots-clés: *prose (courte), contemporain, „Cuțitul japonez”, Răzvan Petrescu*

Răzvan Petrescu, apreciat ca fiind unul dintre cei mai valoroși autori contemporani de proză scurtă, uimește din nou peisajul literaturii contemporane cu un volum intitulat *Cuțitul japonez* publicat de către editura Polirom, în colecția Fiction Ltd. Un volum ce cuprinde zece povestiri, mai puțin autobiografice cu excepția unui singur text, după cum afirmă însuși autorul. Încăpățânarea sa de a crea un univers în care să exploreze propriile obsesii, subliniind absurdul grotescului și valorile ce caracterizează viața de zi cu zi, este remarcabilă. Intensitatea scriiturii, referințele și influențele frecvente în povestirile sale dezvăluie o societate aflată în derivă, prinsă într-un final brusc și tragic.

Într-una din însemnările sale Răzvan Petrescu afirma „Daniel Cristea Enache spunea că sunt de o discreție patologică. Atunci a apărut dorința de a nu mă pierde în anonim. Pentru că oricum mori, dar măcar lași ceva în urmă. Asta mi-a dat un impuls foarte puternic spre scris. Chiar dacă niciodată nu e corect față de tine să consideri că ai scris o carte extraordinară. Genul de artiști care gândesc așa sunt autosuficienți, ei n-o să mai evolueze niciodată pentru că se blochează la nivelul ăsta: am scris o carte extraordinară. Nu vor merge niciodată mai departe, nu vor schimba niciodată nimic pentru că sunt foarte siguri pe ei. Niciunul din scriitorii mari nu este așa, sunt oameni modești, extrem de modești. Ția adevărații nu se dau de-a rostogolul.” [1]

Marius Chivu ne atrage atenția asupra faptului că „Rareori se întâmplă ca un scriitor atât de înzestrat să-și contureze un univers, să-și cizeleze un stil, să-și șlefuiască obsesiile cu asemenea credință, vreme de peste treizeci de ani, într-un gen atât de puțin admirat. Cu această a cincea colecție de povestiri din cariera sa, Răzvan Petrescu se dovedește, o dată în plus, un maestru neegalat, ale cărui fraze taie adânc și insesizabil în mintea cititorului, rămas în urma lecturii deopotrivă înspăimântat și entuziastmat, tulburat și cu un zâmbet pe chip.” [2]

Călin-Andrei Mihăilescu afirma despre noul volum de povestiri: „Bucățică ruptă din și de poporul cotizant, dar opiniatru, șleahta politică românească își ia șvasturi atente în *Cuțitul japonez* al lui Răzvan Petrescu. Figuri politice spectrale, vizibile prin gaura cheii, sunt chiuretate și damnate mai ceva ca-n Dante: în proză tăioasă cu cheie întoarsă din iad. Ele, descârnate, ne spun că ce-a fost odată va mai fi; iar cu ce e, murim de gât. Fraza lui Răzvan Petrescu – agilă, nebun de spontană, fracturată diamantin, generată din interior de chtonica Demeter – își este propria, neostenită, origine. În ea, generațiile spontanee de personaje din țara unde doar aerul și arbitrul sunt liberi ajung doar la spartul târgului, al codului și al atomului să fie scoase din ciulamaua resentimentului de cruzimea pe care infanții o-mpart cu Antonin Artaud. Ieșite din comun, năravurile-i narrative nu se întorc; de acolo, de sus, îi seduc pe cititori într-o ieși și dâșii. Unii, nu mulți – domnia-voastră, poate –, o vor face.” [3]

Volumul debutează cu povestirea *Jaf armat*, prezentă de altfel și în volumul *Rubato* publicat la editura Curtea Veche Publishing, 2011. Spre deosebire de celelalte volume de proză scurtă în acest volum fiecare povestire este însoțită de către un motto: „Banii costă deseori prea mult” [Petrescu, 2021: 9] (Ralph Waldo Emerson), „Tot ce îți poți imagina este real” [Petrescu, 2021: 39] (Pablo Picasso), „Nimic nu este imposibil pentru cei care încearcă” [Petrescu, 2021: 61] (Alexandru Macedon), „Însă el e pretutindeni ca

o înserare” [Petrescu, 2021: 109] (Reiner Maria Rilke), „Hoții or să fie domni și curvele, doamne! Mulți ani România va fi bârlogul tâlharilor și-o să aibă felinarul roșu drept stemă.” [Petrescu, 2021: 125] (Petrache Lupu), „Viața e plăcută. Moartea e liniștită. Tranziția e problematică.” [Petrescu, 2021: 157] (Isaac Asimov), „Aceste halucinații apar exclusiv din cauza neînțelegerii naturii oarecum de miraj a omului.” [Petrescu, 2021: 169] (Viktor Pelevin), „A ajuns să-l enerveze cu ușurința cu care ignoranța favorizează admirația.” [Petrescu, 2021: 181] (Julio Cortazar) și „Cele mai bune și mai frumoase lucruri nu pot fi văzute, nici măcar atinse. Trebuie să le simți în inimă.” (Helen Keller). Acestea reprezintă introduceri în lumea lui Petrescu și au un rol semnificativ în crearea atmosferei și în transmiterea unor idei cheie ce stau la baza fiecărei povestiri. Ele dovedesc influențele literare și culturale asupra autorului.

În volumul *Cuțitul japonez* Răzvan Petrescu abordează o serie de teme profunde și actuale oferind o perspectivă asupra societății contemporane. Acesta explorează corupția în lumea politică românească și efectele asupra societății. El expune modul în care politicienii manipulează și abuzează de putere în propriul lor interes aducând prejudicii sistemului democratic și creând o imagine sumbră asupra clasei politice. Aspectele absurde și irelevante ale vieții cotidiene, oferă cititorilor o imagine satirică a societății. El dezvăluie aspecte paradoxale și situații fără sens în care indivizii se regăsesc prizonieri, subliniind aspecte comice și tragice în același timp.

Răzvan Petrescu prezintă o societate în derivă, în care valorile și normele sunt pierdute sau distorsionate, analizând disfuncționalitățile sociale și efectele lor asupra indivizilor, dar oferind și o imagine realistă și adesea tulburătoare a unei lumi marcate de haos și confuzie. Autorul examinează relația complexă dintre trecut și prezent, evidențiind modul în care istoria și amintirile influențează prezentul și modul în care indivizii se confruntă cu propriile lor fantome și demoni din trecut.

Personajele lui Răzvan Petrescu din volumul *Cuțitul japonez* sunt figuri ușor de recunoscut din sfera politică autohtonă: „orice asemănare cu personaje sau situații reale este complet lipsită de sens, din moment ce realitatea e de neconceput” [Petrescu, 2021: 7]. Autorul fixează într-un mod puternic și ironic aspectele corupției, incompetenței, ipocriziei, vulgarității și prostiei umane în cele zece secvențe narative. Meritul principal al lui Petrescu constă în abilitatea sa de a juxtapune tragedia și comedia epocii noastre, transformând răsul într-o armă devastatoare care dezvăluie irelevanța grotescă a spațiului public, goliciunea valorilor, confuzia și delirul ce caracterizează viața de zi cu zi. Prin utilizarea unei scriituri dense, în care se împletesc citate și aluzii culturale variate - de la literatură la cinema, și de la muzică la arte vizuale - noul volum surprinde o umanitate în derivă. „Intellectualii noului mileniu”, deziluzionați, frustrați și dominați de un sentiment de eșec total, ajung să devină infractori, așa cum se întâmplă în povestirea deschizătoare a volumului *Jaf armat* sau în *Lista de așteptare*, în timp ce impostorii, interlopii și aventurierii politici preiau centrul atenției precum *Șpagat*, *Profesionistul*, *14 Grade* și *Ultimul set*. [4]

Autorul abordează personajele și situațiile într-un mod brutal, le tratează ca pe niște insecte pe care le strivește cu grijă pentru a lăsa ca urma artistică să se usuce acolo. Linia melodică, atât de importantă pentru Răzvan Petrescu, este anulată în acest volum de situații morbide, descrise pe același ton. Povestirile comunică între ele prin parodierea conspiraționistă a poliției secrete. Fosta Securitate, SRI-ul și grupurile de afaceri se dizolvă sub forma unei masonerii dezorientate, în care figuri eminente poartă nume de aristocrați.

Realismul reprezintă unul din elementele esențiale ale abodării sale narative. Lumea contemporană este prezentată într-un mod direct, sincer și fidel realității sociale și politice. Prin intermediul realismului, Petrescu se concentrează pe reprezentarea veridică a vieții și a societății, expunând corupția, incompetența, ipocrizia și alte aspecte negative ale realității contemporane. Personajele și situațiile prezentate sunt verosimile și reflectă probleme și dileme cu care oamenii se confruntă zi de zi. Acesta dorește să dovedească faptul că literatura poate reflecta și aborda probleme reale, poate provoca gândirea critică și stimula dialogul despre aspecte importante ale societății.

Umorul și tragicul își fac simțită prezența și în acest volum. Ele se întrepătrund și se completează. Umorul este utilizat pentru a dezvălui și a critica aspecte negative ale societății, cum ar fi corupția, incompetența și ipocrizia. Prin intermediul umorului satiric și ironiei, Petrescu aduce în prim-plan absurditatea și ridicolul existenței cotidiene, adesea prin personificarea și parodiarea personajelor politice sau sociale, iar pe de altă parte tragicul este prezent în profunzimea și complexitatea subiectelor abordate. Personificarea și parodiarea personajelor din sfera politică și socială aduc în prim-plan grotescul și absurdul existenței cotidiene. Victor Hugo afirma faptul că grotescul „pe de o parte, el creează diformul și oribilul,

pe de alta, comicul și bufonul” [5], dar și faptul că „dacă grotescul va păși din lumea ideală în lumea reală, va desfășura acolo nesecate parodii ale umanității”[6]. Autorul explorează teme precum pierderea de valori, deziluzia, disperarea și frustrarea, oferind o imagine realistă a existenței umane. Tragicul se regăsește în situațiile limită, în eșecurile personajelor sau în consecințele acțiunilor lor.

Volumul *Cuțitul japonez* este caracterizat de o scriitură densă, vibrantă și expresivă, cu o abordare provocatoare și satirică a realității sociale și politice. Autorul utilizează un limbaj direct și accesibil, dar și bogat în imagini și metafore pentru a crea o atmosferă vibrantă și captivantă. Unul dintre aspectele distinctive ale stilului său narativ este utilizarea umorului vitriolant și satiric pentru a critica și dezvălui aspecte negative ale societății contemporane. Petrescu folosește ironia, exagerarea și situațiile comice pentru a submina autoritățile și instituțiile, evidențiind absurditatea și incoerența umană.

Petrescu adoptă o abordare nonconformistă și provocatoare în structura și organizarea textului. El utilizează tehnici narative variate, precum schimbarea de perspective, salturi temporale și fragmentarea narativă, pentru a crea o construcție complexă și plină de surprize. Aceste elemente contribuie la captarea atenției cititorului și susținerea ritmului alert al povestirilor. Stilul lui său se distinge și prin folosirea unui limbaj colorat și expresiv, care evocă imagini puternice și intensifică impactul narativ. Autorul abordează subiecte controversate și uneori șocante, folosind o gamă largă de registre de limbaj, de la vulgar la poetic, pentru a transmite mesajele sale și a crea atmosfera adecvată fiecărei povești.

Răzvan Petrescu se dovedește a fi încă o dată un „maestru al realismului grotesc”[7] după cum afirmă Carmen Mușat, iar proza sa se îndreaptă în aceeași direcție cu cea a altor scriitori contemporani precum Petru Cimpoșu, Petre Barbu și Dan Perșa. Împreună cu aceștia continuă să reinnoiască și să revalorifice „mecanismele satirei, aducând în prim-plan valorile carnavalescului”[8]. Volumul *Cuțitul japonez* încurajează gândirea critică și provoacă asumarea unor alegeri, fie pe plan exterior, fie pe plan interior. [9]

Note finale

[1] Articol accesat la data de 19 martie 2023 <https://www.mediafax.ro/cultura-media/o-carte-pe-zi/o-carte-pe-zi-cutitul-japonez-de-razvan-petrescu-20516575>

[2] Articol accesat la data de 19 martie 2023 <https://www.mediafax.ro/cultura-media/o-carte-pe-zi/o-carte-pe-zi-cutitul-japonez-de-razvan-petrescu-20516575>

[3] Articol accesat la data de 5 martie 2023 <https://adevarul.ro/stil-de-viata/cultura/cutitul-japonez-al-scriitorului-razvan-petrescu-2128100.html>

[4] Articol accesat la data de 6 martie 2023 <https://www.observatorcultural.ro/articol/grotescul-si-melancolia/>

[5] Articol accesat la data de 6 martie 2023 <https://www.observatorcultural.ro/articol/grotescul-si-melancolia/>

[6] Ibidem

[7] Ibidem

[8] Ibidem

[9] Articol accesat la data de 10 martie 2023 <https://www.observatorcultural.ro/articol/saltul-in-gol-al-hiperbolei/>

Referințe bibliografice

Petrescu, Răzvan, *Cuțitul Japonez*, Editura Polirom, București, 2021

Articol accesat la data de 19 martie 2023 <https://www.mediafax.ro/cultura-media/o-carte-pe-zi/o-carte-pe-zi-cutitul-japonez-de-razvan-petrescu-20516575>

Articol accesat la data de 5 martie 2023 <https://adevarul.ro/stil-de-viata/cultura/cutitul-japonez-al-scriitorului-razvan-petrescu-2128100.html>

Articol accesat la data de 10 martie 2023 <https://www.observatorcultural.ro/articol/saltul-in-gol-al-hiperbolei/>